

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilno avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja . . . 10— K
pol leta 5— „
četrt leta 2-50 „
posamezne številke po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h
„ „ „ dvakrat . . . 12 „
„ „ „ trikrat . . . 10 „
za nadaljna uvrčenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Resnica in ideje so večne!

»Hrvatski Pokret piše v svoji velikonočni številki: »Ne bojte se, ne trepečite, ne obupajte! Ne dvomite nikdar na resnici in idejah, ki so poklicane, da preporejajo... Morejo jih ubijati in jih, zvezavši jih skrbno z vrvmi, položiti v kamenito rakev, kakor da so obsojene v večno smrt. Na rakev morejo navaliti težko ploščo in postaviti ob njej oboroženo stražo. Vse zaman! Resnica vstaja iz groba in hodi dalje svojim triumfalnim putem. Hodi bela in nedotaknjena kakor jutranji žarek. Prehaja gore in planine, prodira skozi šume in podzemlja, si osvaja vasi in mesta. Hodi bela in nedotaknjena kakor sanje nedolžnega deteta... In vendar jako pogosto označuje kri njeno potovanje. Zakaj ona ima svojih mučnikov — in gorje, ako bi jih ne imela! Veselimo se in radujmo, da se resnica od časa do časa — pa naj ta razdalja traja leta, desetletja ali stoletja — ponovno poraja, ponovno vstaja tudi tedaj, ko so jo začasno tudi ubili. In ako bo tudi vedno An in Kajtov, Judežev in Pilatov — vse to ne moti, ker bo tudi vedno učencev, ki gredo v Emav, in vedno bo petelinov, ki bodo napovedovali jutranjo zarjo, in bo svetih Petrov... Vedno bo resnica, ki vstaja...«

Te visoke besede veljajo natančno našim razmeram. Kdor jih prebere, to čuti, ve, razume, ker te besede zvane v naših dušah!

Bratje in sestre! Ne bojte se, ne trepečite.; ne obupajte! Resnica je! Judeži so in Ani in Kajti in Pilati in Petri, tudi smrt je; ampak tudi resnica je in življenje, zmaga in vstajenje!

Kaj pa na Kranjskem?!

Štajerski deželni odbor je sklenil zeti v pretres vprašanje draginjskih doklad učiteljstvu, čim se z malo finančno reformo pobježi finančni položaj Štajerske dežele. Ako deželni odbor zaradi slovenske klerikalne obstrukcije ne bo imel prilike, da bi uredil to vprašanje, ga izvrši deželni odbor na lastno pest. Tako poročajo listi.

No, in kaj naj rečemo k temu? Tole: Kako bi se videlo, če bi nemški štajerski deželni odbor posnel kranjskega in podelil draginjske doklade samo nemškemu učiteljstvu kot svojim somišljenikom? Kaka vnebovpijoča krivica bi se godila vsemu slovenskemu štajerskemu učiteljstvu! Ali bi smeli mi Slovenci štajerskemu deželnemu odboru očitati krivico? Če bi le besedo kritike zapisali, bi nas zavrnil nemški Štajerci: **Mi posnemamo pravičnost slovenskega deželnega odbora kranjskega!** Ta sicer ni upravičen deliti podpore samo Slomškarjem, mi smo pa upravičeni zadržati doklado slovenskim učiteljem, ker obstruirajo — slovenski poslanci, da ne moremo izboljšati plač. Upamo pa, da se ne zgodi kaj takega, ker v štajerskem deželnem odboru nimajo odločilne besede katoliški odborniki, ampak ljudje, ki imajo glede tega drugače pravično mnenje.

Analfabeti na Primorskem.

Ljudsko štetje izkaže vsakokrat tudi število analfabetov v posameznih deželah. Na Dunaju sedaj štejejo analfabete, in v številih in v odstotkih bo povedano, kako so dežele oblagodarjene z analfabetizmom.

Kakor poroča »Soča«, je analfabetov (nad 6 let) v Gradiščanskem političnem

okraju 31.66%, v Tolminskem političnem okraju 28.66%, v Sežanskem 21.98 odstotkov. Ne vemo, kako je še v Goriškem okrajnem glavarstvu.

Te številke pa kažejo, da smo goriški Slovenci visoko nad Furlani. Tako nas zaničujejo in zmerjajo z barbari, v splošni izobrazbi pa stoji naše ljudstvo vendar visoko nad furlanskim. Laška gospodujoča stranka pač ni imela nikdar smisla za ljudsko izobrazbo. Gospoda naj bo učena, kmetu ni treba, da zna čitati in pisati. Kolon naj molči in děta kot živina.

Istra tiči pod laškim gospodstvom, zato pa je bilo tam pred 10 leti ogromen odstotek analfabetov. Sedaj jih menda tudi ne bo dosti manj. Takrat so bili ti odstotki porazdeljeni tako: 74.1 odstotek na istrske Slovane, na Lahe 49 odst. Okraj Pazinski je izkazoval 77.29 odst. analfabetov (nad 6 let); Poreški in Koprski 65.27, oziroma 54.46 odstotkov.

Istra izkazuje za Galicijo največje število otrok, ki so dolžni hoditi v šolo, pa ne hodijo, teh je 5057.

Statistika iz 1900 izkazuje na Kranjskem manjši odstotek analfabetov nego pri nas, 34.25 in 40.9 v splošnem prebivalstvu, 21.71, in 31.03, šteto nad 6 let. Ljubljana je imela mnogo manj analfabetov nego Trst.

Odstotki glede analfabetov pokažejo, kako koprni naše slovensko ljudstvo po izobrazbi in kako se Primorski Lah odlikujejo v tem, da zavirajo prosveti pot med ljudstvo. Tudi »Lega« njihova nima nikakega izobraževalnega namena, marveč le raznarodovalni!

Društvo v pomoč učiteljem, njihovim vdovam in sirotam na Kranjskem v Ljubljani.

Društvo v pomoč učiteljem, njihovim vdovam in sirotam na Kranjskem v Ljubljani je imelo svoj občni zbor za upravno leto 1912 dne 20. marca t. l. v Narodnem domu. Predsednik Juraj Režek ga otvori po 10. uri, konstatira sklepčnost in imenuje za overovatelja zapisnika Frana Galeta in Vendelina Sadarja. Pozdravi presrečno 37 navzočih udov ter omenja, da društveni stroški čedalje bolj presega družvene dohodke navzlic temu, da smo dokaj dvignili letne svoje prispevke. Temu neveselemu dejstvu pa ni krivo gospodarstvo odbora, ki skrbno gleda pri izdaji na vsak vinar, krive so prežalostne razmere, v katerih živimo kranjski učitelji. Naše društvo je pa pravi barometer tem žalostnim razmeram, ki izkazuje v zadnjih letih toliko smrtnih slučajev, ki jih je povzročilo večinoma pomanjkanje. In ni upanja do izboljšanja, dokler bodo imeli naši krušni očetje kamen tam, kjer imajo človekoljubni in usmiljeni ljudje srce.

Naša stara neprijateljica, kruta smrt, le pobira — nič ne izbira — in danes poseže po kakem bolj dozorelem tovarišu, jutri ali popotrišnjem pa še mnogo rajša po mlajšem, ki si je zaradi prenapornega dela v šoli in postranskega izven šole ter preobilih skrbi za vzdrževanje družine nakopal kal neozdravljive bolezni, ki ga prerano spravi pod zemeljsko rušo ter nam zapusti poleg vdove še lepo število sirot. Ob teh žalostnih dejstvih pa se kolegialno spominjamo onih naših članov in vdov, ki so se tekom leta preselili iz te doline trpljenja in solz v boljše življenje. Vznak sočutja in v počestčenje njihovega spomi-

na se dvignejo navzoči na predsednikov poziv s sedežev.

Iz tajnikovega poročila povzamemo sledeče: Pri vlnskem občnem zboru so bili zvoljeni v odbor: Juraj Režek (predsednik), Jakob Furlan (blagajnik), Fr. Črnagoj, Jakob Dimnik (predsednika namestnik), Luka Jelenc, Alojzij Kecelj (tajnik), Anton Likozar, Ivan Petrič in Janko Žirovnik. Za pregledovalce računov so bili izvoljeni: Fran Gale, Fran Marolt, in Vendelin Sadar.

V dobi od 1. jan. do 31. dec. 1912 sta pristopila dva uda, umrla pa dva.

Neizprosna smrt nam je poleg vpo-kojenega učitelja Frana Jurmana ugrabila tudi vsestransko delavnega Frana Ks. Trošta, nadučitelja na Studencu. Slednje imenovani pokojnik je bil kremenitega značaja, izboren tovariš in učitelj, zgleden soprog, skrben oče, neprecenljiv gospodar v domači hiši in javnih zastopih. Njegova vestnost, zanesljivost, vztrajnost in marljivost — te redke lastnosti umrljivega človeka — naj v nas vedno bude spomin nanj, ki je v krepki moški dobi, t. j. mnogo prezgodaj, ostavil svoje najljubše in nas tovariše. Oba blaga pokojnika naj počivata v miru!

Društvo je imelo koncem leta 1912. 104 ude, 36 vdov, 26 sirot po očetu ter 5 sirot po očetu in materi.

Vloge so se reševale kurentnim potom ali pa v sejah. Seje so bile tri.

Ker društvo ne dobiva novih udov v primernejšem številu, slučajni smrti pa se množe, je naravno, da je primanjkljaj vsako leto večji. Društveni odbor se je večkrat razgovarjal o odpravi tega primanjkljaja, a vsakokrat se je pokazala možnost le v tem, da se zviša udnina. Toda v teh časih obče draginje in ob majhnih učiteljskih plačah ne moremo misliti na zvišanje, ker vsak izmed nas težko utrpi že sedanji zvišek letnine. Sicer pa naj nas vsakoletni društveni primanjkljaj ne vznemirja, ker je društvo tako močno, da lahko prenese precejšnje število zaporednih, nesrečnih let. Saj je bil primanjkljaj tudi v upravnih letih 1901/2 in 1903/4, ki pa ni nikogar razburjal, pač pa je odboru narekoval boljše gospodarjenje z društvenim imetjem. Zato so se prodale obligacije, ki so se obrestovale po 4:2 odstotka. Izkupilo teh in večina hranilnih vlog s 40dstotnim obrestovanjem sta se naložila tako, da je obrestna mera poskočila na 5 odstotkov, kar je dalo že v prihodnjem poslovnem letu, t. j. 1905, prirastek 2072:03 K.

Ko bi § 18. in 19. pravil ne zahtevala, da se vsakoletni preostanek prišteva nedotakljivi glavnici, bi imelo društvo danes manjšo glavnico, pa po prirastkih nastali ogromen rezervni fond v pokritje eventualnih primanjkljajev. Vsi denarni zavodi imajo rezervne fondе. le naše društvo ga v svojih pravilih vsaj direktno ne omenja. § 40. pa pravi: »Ako bi se prigodilo, da bi društvo moralo nehati, se morajo predvsem izpolniti zaveze, v katere je bilo zavezano društvo v tistem času. Ako kaj imetja ostaja, ga občni zbor porabljuje za kak enak namen.«

Če primerjamo §§ 18. in 19. s § 40., mislim, da ni predržno rečeno, ako smatramo društveno imetje združeno z rezervnim fondom, ki je v pokritje potrebščin dotakljivo.

Dasi imamo že par neugodnih društvenih let za sabo in nekaj pred sabo, se nam, kar sem že prej omenil, zaradi močnega društvenega fundamenta ni bati nikake nezgode, ker se je v dobrih letih toliko prištedilo, da se bo tudi v slabih letih prav lahko izhajalo in naših podpor potrebne ter vredne vdove in sirote bodo

vedno dobivale to, kar jim je v pravilih zajamčeno. In to jamstvo nam jemlje skrbi in daje pogum, da neustrašeno korakamo v bodočnost. (Poročilo se brez debate odobri.)

Blagajnik Jakob Furlan prebere računski zaključek, ki izkazuje 13.327 K 72 h prejemkov in 15.067 K 62 h izdatkov; torej 1739 K 90 h primanjkljaja. Ko pojasni blagajnik razna vprašanja, ki jih je stavil tovariš Simon Punčuh, se blagajnikovo poročilo soglasno odobri.

Imenom pregledovalcev računov izjavlja Vendelin Sadar, da so računi in knjige v vzornem redu ter predlaga absolutorij blagajniku in odboru, kar se soglasno odobri.

Tajnik prebere lepo sestavljeno poročilo s 4 predlogi tovariša Simona Punčuha, ki merijo na pokritje in odpravo primanjkljaja in na nalanaganje društvenega denarja. Po daljši debati, katere so se udeležili tovariši: Fr. Črnagoj, Iv. Petrič, Iv. Šega in tajnik, je 1., 2., 4. predlog predlagatelj umaknil, 3. predlog, da bi se letnina s 1. jan. 1914 začasno zvišala na 24, oziroma 14 K, se pa odkloni.

Izvoljeni so bili dosedanji odborniki in pregledniki računov.

Predsednik se zahvali za obilno udeležbo in za zanimanje, s katerim so zborovalci sledili razpravam, posebno poudarjaje dobro voljo tovariša Punčuha ter zaključni zborovanje z iskreno željo, da se leto obsorej zopet zdravi snidemo!

Gospod Benda.*)

(Glas s Koroškega.)

Odkar smo dobili za deželnega nadzornika g. Bendo, se je položaj med Slovenci in Nemci poostrel. Benda je prišel na krmilo po volji znanega župana celovškega, Metnitza. Vihar, ki je bil prihrmel iz krogov srednješolskih učiteljev, so sicer pomirili celovski germanski duhovi, ali nam učiteljem-Slovincem je ta gospod že dovolj škodoval in njegova oseba nam bo zatorej predmet še marsikaterega razmotrivanja. Benda je sluga tistega Metnitza, ki je dirigiral tudi prejšnjega deželnega predsednika Heina. To ni morda kakšna skrivnost, ki jo podajamo tu javnosti, o ne: o tem čivkajo pri nas že vrabci po strehah. Ker so združeni Volksratovci postavili Bendo h krmilu, se je moral mož preseliti v Metnitzovo hišo, saj bi sicer mogel imeti tudi kakšno samostojno misel. Tako pa G. Metnitz kar pozvnečka Bendi, pa sedlata junaka germansko kljuse.

Gospoda Bende se slovenski učitelji sploh ogibljejo. Sicer je član deželnega šolskega sveta in bi moral kakor uradnik brez Volksratovega vpliva odgovarjati posetnikom. A Benda molči, če slučajno ne ve podati pravičnega odgovora. On molči in se smeje! Zatorej mu Nemci to lastnost visoko vpoštevajo in pravijo, da je Benda mil in prijazen. Svest si svoje moči — »Bei uns vergibt alle Stellen der Volksrat, auch die niedrigste Dienerstelle« — predlaga Volksrat imenik vseh nemčurjev in pa tudi imena »črnih Slovencev« Bendi. Seveda slovenskemu učitelju nič ne pomaga, če je izvrstno kvalificiran in če ima več službenih let.

Celovski gospodje in gospodične že letajo potem tako dolgo, da zasedlajo slovenske kraje nemški učitelji ali strastni nemčurji. Ker se ti ne morejo sklicevati na nobene duševne vrline, so sploh le

* Primerjaj »Edinost« št. 83 z dne 25. t. m. Uredništvo.